

Steeds meer activiteiten alleen voor vrouwen ?

Provinciale raadscommissie emancipatie
13 juni 2006

M. Michielsens

1. Dubbelkarakter

Activiteiten voor vrouwen alleen, of de trend om alles voor vrouwen afzonderlijk te organiseren stijgt volgens mij niet – integendeel. Stijgen en dalen is natuurlijk betrekkelijk en de uitspraak is afhankelijk van de periode die men in ogenschouw neemt.

Activiteiten voor vrouwen (en mannen) afzonderlijk zijn er in het verleden volop geweest:

- sport voor mannen en vrouwen afzonderlijk, en veel meer voor mannen dan voor vrouwen
- SVV, KAV, vrouwengilde, vrouwenverenigingen van allerlei aard die *typisch vrouwelijke* activiteiten organiseren
- leger, kerk, politiecorpsen, militaire school
- kostscholen, scouts
- allerlei clubs, scholen en universiteiten waar vrouwen niet binnen mochten

De vorige generaties hebben een vrouwenwereld en een mannenwereld gekend.

Met de tweede feministische golf in de jaren 60 en 70 komt er een dubbele beweging:

- Enerzijds worden meer en meer activiteiten gemengd: gemengd onderwijs, gemengde scouts, gemengd leger en politiecorps en ook de werkvloer wordt meer en meer gemengd. Op school worden zelfs de turn- en sportlessen gemengd en in ziekenhuizen worden niet enkel de afdelingen gemengd maar soms zelfs de kamers.
- Anderzijds worden er vanuit feministische zijde veel activiteiten georganiseerd voor vrouwen alleen: vrouwenhuizen, vrouwenstudies, vrouwencafé's, vrouwenhotels. Er ontstaan voor vrouwen netwerken en groepen allerhande, die niet gericht zijn op *typisch vrouwelijke* activiteiten, maar op emancipatie.

De bedoeling is dat vrouwen meer op hun gemak zijn, er sterker van worden (empowerment), onder elkaar oefenen, samen een strategie bepalen, samen en gericht onderzoek doen, veilig en rustig kunnen werken, leren en genieten.

Soms verbieden ze mannen de toegang, soms ook ontraden ze mannen met aandrang deelname. Op menig vrouwenconferentie zijn de schaarse mannen weggestuurd. Op andere bijeenkomsten werd er betreurd dat er geen mannen aanwezig waren.

Zowel het mengen als het scheiden gebeurt in functie van de emancipatie van vrouwen.

Persoonlijke voorbeelden:

- ik ben steeds naar een gemengde school geweest, vanaf de kleuterschool (Markgravelei, het Antwerpse stadsonderwijs dat ooit een zeer vooruitstrevende reputatie genoot) waar ik in 1947 binnenstapte, tot de universiteit waar ik in 1973 doctoreerde.

- ik heb van mijn 11 jaar tot mijn 30ste gekorfbald, waarvan jaren aan de Belgische top. Korfbal is één van de weinige gemengde sporten.

Dus: Ik heb steeds in kameraadschap en vriendschap met jongens en mannen kunnen functioneren, en steeds van mannelijke trainers en docenten geleerd. Dit was vrij uitzonderlijk. De meeste meisjes, ook veel jonger dan ik, gingen naar meisjesscholen en kregen een *meisjesopvoeding*.

En toch:

- Ook sommige meisjesscholen hebben meisjes en jonge vrouwen een omgeving gegeven waarin zij konden presteren. In meisjeslycea waren meer vrouwelijke voorbeelden of rolmodellen dan ik in mijn gemengde scholen ooit heb gezien.

- Korfbal is geen geëmanciperde of emanciperende sport. Het is een sport waarin meisjes en vrouwen dienen, aangeven, minder gemakkelijk scoren dan mannen en mannen de kans moeten laten. Nu begint men daar op te letten. In dameshandbal (of volleybal, basketbal, ...) kunnen vrouwen veel meer genieten van hun eigen kracht dan in korfbal.

Ik relativeer nu het emanciperend gehalte van mijn opvoeding. Ik heb leren zien dat ook activiteiten voor meisjes alleen in bepaalde omstandigheden emanciperend kunnen zijn. Hoewel korfbal misschien niet het toppunt van emancipatie in de sport is, is de gedachte dat meisjes niet zouden mogen korfballen, omdat het gemengd is, schokkend.

Ik geef het persoonlijk voorbeeld om te wijzen op het dubbelkarakter. Gemengde of gesegregerde activiteiten zijn niet per definitie *beter* (empowerend) voor vrouwen. Vooral op basis van Scandinavisch onderwijskundig onderzoek zijn er experimenten opgezet om binnen gemengde scholen bepaalde activiteiten te organiseren voor jongens en meisjes afzonderlijk. De gemengde computerklas bleek bijvoorbeeld voor meisjes niet steeds de beste omgeving om te leren computeren.

2. Evolutie

2.1. Vrouwen hebben zich een weg gebaad in de mannenwereld

De feministe Luce Irigaray¹ merkte in de jaren 70 en 80 op dat we in een hom(m)oseksuele wereld leven. Met de dubbelzinnige term zegt ze (1) dat we in een mannenwereld leven (homme) en (2) dat die wereld georganiseerd is volgens

¹ Luce Irigaray is een Franse filosofe die het verschil tussen mannen en vrouwen benadrukt. Zij is de belangrijkste auteur van het zogenaamde verschil-feminisme (of differentie feminisme): vrouwen moeten zich niet conformeren aan de mannelijke normen, maar het verschil uitbouwen en volgens eigen inzicht en aanvoelen inhoud geven.

geslachtelijke (homo) lijnen.

We kunnen vandaag vaststellen dat er in beide betekenissen een daling is: (1) vrouwen hebben meer macht gekregen, hebben meer te zeggen. Het is nog steeds een mannenwereld, maar veel minder dan dat dit 30 jaar geleden het geval was. (2) Er zijn veel meer gemengde omgevingen. De wereld is minder georganiseerd volgens geslachtelijke lijnen. Er zijn wetten en afspraken gekomen zodat vrouwen niet mogen uitgesloten worden (uit onderwijs, arbeidsmarkt, adviesraden, kieslijsten, onderzoeksprojecten). Daarvoor zijn er niet enkel nationale regels en wetten, maar ook Europese en universele.

Dat klopt precies met wat voor mij feminisme is: er mag vrouwen niets ontzegd worden omdat ze vrouw zijn

niet omdat ik vrouw ben !

2.2. Gender

De vrouwenbeweging en beleidsvoerders op het terrein van gelijke kansen m/v willen mannen niet langer uitsluiten. Integendeel: mannen worden met vrouw/man en macht in de vrouwenwereld getrokken, in de hoop om van hen hulp te krijgen bij de dubbele belasting.

De werelden van mannen en vrouwen zijn ook dichter naar elkaar toe gegroeid. Jongeren zijn niet uit op segregatie. Zij hebben het nooit gekend en zien er het nut of het plezier niet van in.

Gender werkt in beide richtingen. Alles wat een vrouwenkwestie is is ook een mannenkwestie. Er bewegen zich meer mannen in de vrouwenwereld en meer vrouwen in de mannenwereld. Wat traditioneel de vrouwen- of mannenwereld was bestaat minder en minder. En, hoger opgeleiden leven minder gesegeerd naar geslacht dan lager opgeleiden.

Er zijn meer en meer gemengde activiteiten, en het (jonge)publiek wil het ook zo. Men kan het zich zelfs niet anders voorstellen. Het algemeen beeld is dat het normaal, vanzelfsprekend, modern is dat de wereld, de school, de werkvloer, het verenigingsleven, het uitgangleven, de sportvereniging gemengd zijn.

Als er segregatie naar geslacht is dan moet dit een heel bijzondere reden hebben.

2.3. Wetten

Vrouwen of mannen **mogen** in de meeste gevallen ook niet meer uitgesloten worden. Op basis van geslacht (en ook op basis van vele andere criteria) mag men mensen niet uitsluiten voor werken, wonen, enz.

Indien men activiteiten wil organiseren voor vrouwen alleen moet men heel goed kijken

wat de anti-discriminatie wetgeving hierover zegt. Minister Kathleen Van Brempt zei naar aanleiding van een fitness center dat zich richt op vrouwen alleen: Laatste Nieuws 18 januari 2006: Van Brempt: “Mannen weigeren in fitness ook discriminatie”. Er zijn tot op heden geen klachten van mannen ontvangen, en als zulke klacht voor de rechter zou komen is het aan de rechter om zich uit te spreken. De minister stelt echter vast dat de anti-discriminatie wet bepaalt dat men niet mag discrimineren op basis van huidskleur, maar ook niet op basis van geslacht. “We kunnen er geen dubbele moraal op na houden.”

Myriam Van Vaerenbergh, juriste, voorzitter van de Raad voor de gelijkheid van kansen voor mannen en vrouwen was in Terzake van 19 januari 2006 minder streng. Haar mening was dat het aan vrouwen moet gegund zijn om afzonderlijk, veilig en beschermd tegen de mannenblik te sporten. Laat ons dat plezier.

Wat de uitspraak van een rechter zou zijn staat niet bij voorbaat vast, maar de anti-discriminatie wetgeving biedt de gelegenheid om klacht in te dienen bij elke uitsluiting op basis van geslacht. Het is geen eenvoudige materie.

2.4. Diversiteit van het openbare leven en homogeniteit van het privé-leven

In de openbare sfeer zijn steeds meer stimuli om de diversiteit te bevorderen op de werkvloer, in het verenigingsleven, in de cultuurbeleving, ...

In de privé-sfeer bewegen mensen zich echter steeds meer in homogene groepen. Homogeen naar seksuele voorkeur, etnische achtergrond, inkomen, politieke voorkeur, beroepsklasse, leeftijdsklasse, ... Opvallend is dat geslacht hierin geen belangrijke factor is.

3. Complicaties

De voorkeuren in het samenkomen van mensen (om te werken, om te ontspannen, om te sporten, om te leren, ...) is een gecompliceerde zaak geworden. Er is meer dan ook belangstelling voor en controle op het feit of het wel volgens gewenste lijnen verloopt. Dat heeft o.a. te maken met subsidies en met de gespannen aandacht voor de multiculturele samenleving.

3.1. Subsidies

Er zijn veel activiteiten in het middenveld en ook nogal wat commerciële activiteiten die worden gesubsidieerd. Bijgevolg wordt volgende vraag belangrijk: kan de overheid geld geven aan activiteiten waarbij een groep van de bevolking wordt uitgesloten? Het antwoord lijkt mij duidelijk: neen.

Er moeten heel goede redenen zijn als het wel gebeurt. Die redenen kunnen bijvoorbeeld te maken hebben met veiligheid, gezondheid, hygiëne.

De overheid moet – volgens de eigen wetgeving – discriminatie vermijden.

Als het om een privé-initiatief gaat waarbij een groep wordt uitgesloten kan er klacht tegen neergelegd worden en moet het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en

Mannen en eventueel de rechter er zich mee bezig houden. Niet iedereen is het er echter mee eens dat aan burgers moet verboden worden onderscheid te maken en de toepassing van de anti-discriminatiewetgeving is een moeilijke materie.

Zie Matthias Storme: <http://www.storme.be/vrijheidsprijs.pdf> voor een kritische bespreking van de vrijheid om te discrimineren.

3.2. Groepsrechten

Zoals vele maatschappelijke kwesties vandaag zit de crux van het probleem in de multiculturaliteit.

Activiteiten die bedoeld zijn voor allochtone vrouwen worden vaak georganiseerd met de garantie dat ze enkel voor vrouwen zijn. Het is voor de vrouwen vaak ook een voorwaarde voor deelname. Zo leerden we het zwemuurtje voor meisjes en vrouwen kennen en zijn er taalleergangen en socio-culturele activiteiten voor vrouwen alleen. Hier is de desegregaties van de mannen- en vrouwenwereld niet opgetreden. Integendeel.

In het socio-cultureel werk, in marketing, in de mediawereld, en in het beleid richt men zich steeds op bepaalde doelgroepen. Een aanbod toesnijden op een bepaalde groep is echter iets anders dan bepaalde groepen weigeren of uitsluiten. Groepen het recht geven om die uitsluiting wel te doen moet heel kritisch (en vanuit professionele hoek door juristen) bekeken worden. Diversiteitsbeleid is geen eenvoudige zaak. In naam van de diversiteit wettelijk verboden homogeniteit toestaan of financieel ondersteunen zou bijzonder inconsequent zijn.

4. Besluit

Het empowerend karakter van naar gender gesegregerde activiteiten lijkt uitgeput. Dit is geen waardeoordeel maar een vaststelling.

Nochtans zullen er nog vele inspanningen nodig zijn om de verworvenheden te vrijwaren, de feitelijke gelijkheid tussen vrouwen en mannen te realiseren, en de jonge vrouwen, die vaststellen dat de realiteit niet steeds aan hun beelden van vanzelfsprekende gelijkheid, voldoet te ondersteunen.

Het zal vanuit de nieuwe mannen en de nieuwe vrouwen moeten zijn dat nieuwe wegen gevonden worden om de verworven emancipatie te bestendigen, verder te realiseren en op bepaalde punten nieuwe inhouden te geven.

Magda Michielsens is professor vrouwenstudies aan de Universiteit Antwerpen. Zij doceert het vak *Feministische Theorieën – Auteurs en Tendensen* en is voorzitter van de Voortgezette Academische Opleiding Vrouwenstudies.

[http:// www.vrouwenstudies.be](http://www.vrouwenstudies.be)